

Titel: Fortegnelsen over Trykkefrihedens Skrifter III, stk. 22

Citation: "Fortegnelsen over Trykkefrihedens Skrifter III, stk. 22", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Fortegnelsen bind 3, Fortegnelse paa alle de Skrifter som siden Trykfriheden ere udkomne, stk. 1-27, anm. nr. 1-272, dækkende 14.09.72-14.09.73 [stk. 2-27 ikke averteret i Adresseavisen]*, Gyldendal, 1773, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-4_003-shoot-workid4_003_022.pdf (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Fortegnelsen bind 3, Fortegnelse paa alle de Skrifter som siden Trykfriheden ere udkomne, stk. 1-27, anm. nr. 1-272, dækkende 14.09.72-14.09.73 [stk. 2-27 ikke averteret i Adresseavisen]

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

337

Kritisk Fortegnelse over alle udkomne Skrifter, siden

Trykfrigheden.

Tredie Aargang, 22. Stykke.

No. 239.

Juridiske Tanker eller Betragtninger over den Norske Lov, igiennem alle dens Artikler ved Jens Christian Lovum Prokurator. Første Tome. Kiøbenhavn, trykt hos Aug. Frid. Stein 1772. Stor 216. Sider i 4to. Selges for 5 Mk.

Foran disse Betragtninger Har Forfatteren fat paa et Blad for sig selv 4 Figurer, som efter den derhos føyede Forklaring skal forestille 4 forskiællige Budstikker, af hvilke den første, bag fra at regne, bruges i Raabøygde Laugets; den anden i Aggers og Foloug-Fogderie; den tredie 3 Miile fra Christiania oppe i Landet, og den fjerde er

2

338

Præste-Stikken dvs. den, som almindelig bruges i de Ærender, der vedkomme Kirke-Tienesten.

Derefter følger Fortalen. Vi ere eenige med Forfatteren, naar han i Begyndelsen af samme siger: "Flittig Arbeydsomhed i enhvers Kald er ingen Last," men vi troe neppe, det hører til Hr. Lovums Kald at COMMENTERE over Norske Lov, og vi formode de fleste af hans Læsere ville ansee vor Tvivl beføyet. Det er vist, at Lovkyndigheden (vi tale her om den Danske og Norske) hidindtil har haft ligesaa stor Mangel, som andre Videnskaber overflødig Forraad af Fortolkere og Textudleggere. Vi savne indtil denne Dag en fuldstændig Æxegesis over Lovbogen. Vi savne philologiske, historiske, kritiske Anmærkninger. Vi føle denne Mangel saa meget mere, som Texten selv er fuld af forældede Ord og Talemaader, heele Artikler, ja Kapitler ere grundede paa ældgamle Anordninger, tagne af gamle, tildeels fremmede Love, som den unge Jurist ey uden stor Bekostning og megen Tids-Spilde kan skaffe sig Kundskab om, vigtige Stykker ere tildeels ophævede, tildeels forandrede og ved nyere Befalinger forklarede, den beste Hermeneutik er desuden utilstrækkelig til at finde allevegne Lovgiverens Billie

3

339

i hans Ord, de autentiske og usuelle Forklaringer ere paa mange Stæder ligesaa uundværlige for den praktiske Lovkyndige som Texten selv. Saa stor er den Fortjeneste, men tillige saa vigtigt, saa vanskeligt er det Arbeyde at vejlede den unge Lovkyndige til Lovens sande Meening, rigtige Forklaring og Anvendelse. I vore Tanker er Hr. L ... vist ikke den Mand, der burde legge Haanden paa dette Værk. Vi ønske Ham til Lykke, at han efter sit Sigende har fundet Nytte og Fornøylelse ved at sammenskrive disse Tanker, men befrygte meget, at, endog maadelige Jurister ved at giennemlæse dem vil savne begge Deelee. Os er det gaaet saa. Ikke grundige eller vigtige Undersøgninger, ingen fiine Bemærkelser eller vel opløste Tvivl bør man vente sig i disse Betragtninger, men kun de almindeligste Ting, som enhver Lomme-Prokurator undseer sig ved ikke at vide, Citationer af hverdags Forordninger, ofte der, hvor man mindst ventede dem, og det, som endnu er værre, urigtige Forklaringer, halvudførte Materier, lemlæstede Beviiser, forvirrede Inddelinger, og næsten paa hver Side en Hob unyttig Snak, som, langt fra at give Texten noget nyt Lys, snarere forvilder, i det

mindste trætter Læseren, indtil Kiedsommelighed og Væmmelse. Forfatterens

4

340

Foredrag er intet mindre end tydeligt, hans Stil ureen, fortrædelig og skiødesløs lige indtil Forskiæls-Tegnene. Men vi have med en Prokurator at gjøre, der ikke slipper os uden Beviis i Sagen. Han og Læseren bør fyldestgjøres.

S. 1. "Indholden (af Kongeloven nemlig) er, som forhen sagt, for Kongen, men ey for Undersaatterne." Forhen findes det slet ikke sagt, ej heller noget hvoraf det bør sluttes. Paa hvad Maade Konge-Loven kan være Kongedømmets rette Grund og Grundvolds Lov, Reglen, der bestemmer Enevolds-Magten, den Lov, hvorpaa danske og norske Lover funderet — og alt dette tilstaaer Hr. L. uden at dens Indhold er for Undersaatterne, derom skylder Author sine Læsere en Forklaring, som han neppe er i Stand at give.

S. 5 og 6. "Et er at vide Lovens Ord; et andet er at forstaae dens Meening. Et reent JUDICUM, et godt Begreb udfordres til begge Deele." — Med Hr. Lovums Tilladelse udfordres hverken reent JUDICUM eller godt Begreb til det første, men kun Hukommelse. Skade, at Author ikke siger sandt! Besadde alle de, der blot vide Lovens Ord nødvendig de anførte Egenskaber, da skulle der ey findes saa megen

5

341

væmmelig Snak i Tingprotocollerne, vi skulle da ej have Saa mange Lov- og Sag-Fordærvere, ikke Saa mange ødeleggende Rabulister, ikke Saa mange afsmagende og uskiønsomme Betragtninger over Lovene; o. s. f. Ved denne 1 B. 1 Cap. 4 Art. havde vi ellers ventet nogle af de bekjendte Juristers Principia, som Author lover i Fortalen. Dog — Praxis var da neppe blevet en Lov. "At dømme efter, eller grunde nogen Dom paa Praxi siger Forfatteren kan ey forsvares,

uden naar, som sagt er, Praxis er bleven en Lov." Kan den da blive en Lov hos os, og hvorledes bliver den det? hvor er

det sagt i Forveyen? vi finde ikke et Ord

derom, ikke et Ord til Besvarelse paa saa mange bekjendte Indvendinger mod Praxin, og vi ønskede i det mindste, Forfatteren havde kaldet den autentiske Forklaring til hielp, som findes i Forordn. 13 Aug. 1734. Art. 2.

S. 7. "Ingen Dommers Embede

eller Forretninger skal de (nemlig Øvrigheden) dirigere ikke heller bør de tvinge nogen at efterlade sin Ræt til alt for

stor Skade." Men vel, naar Skaden ey er alt for stor, skulde man tænke! — vidre; "langt heller soutinere den Fattige, som klager til hans Ret end den Formuende i hans Uret, hvorom Lovens 3 B.

6

342

1 C. 2 og 3 giver Frihed." Hvilket barbarisk Sprog!

S. 8. Værne-Ting deriverer Hr. L. af det Verbum være. Uden Tvivl en ganske nye Opdagelse. Vi troe med vore beste Lovfortolkere, at Værn dvs. Beskiærmelse, Forsvar, er Stamme-Ordet. Af hvad Aarsag Hr. L. forkaster denne Derivation er os ubekjendt. Men, naar han S. 9. definerer Værne-Ting, at "det er „den Jurisdiztion, ved hvilken enhver Dommer efter den ham af høyeste Øvrighed forleente Myndighed kan dømme i alle under hans Jurisdiztion sorterende Sager, hvilken Rettighed Kongen har givet ham & c." da begribe vi ikke engang hvad han har villet sige, og man vil af al denne utydelige Snak neppe kunde udlede, hvad Værne-Ting er, eller ikke er. I vore Tanker kan derom intet fuldstændig Begreb have, uden at see hen til Parternes Stand, Boepæl, Soggenes Beskaffenhed o. s. v. Men herom har Hr. L. intet, intet om Forskiællen paa ordinair og privilegerit, paa almindelig og særdeles Værne-Ting, der igien er visse Personers eller Sagers; Og, fordi han hverken har fastsat eller fuglt disse Grund-Begreber, derfor hersker saa megen Utydelighed og Forvirring i hans følgende Betragt-

7

343

ninger ovre dette Capitel, besynderlig Art. 3. hvor man finder 3 Sider fulde af deels Exempler paa, deels Undtagelser fra Artikelen, kastede imellem hinanden uden Orden og Skiønsomhed og ledsagede til Slutning af en ligesaa uforstaaelig som ufuldstændig Tabel over de Sager, der, som Overskriften lyder, drages fra Værne-Ting.

S. 9. "Ved Kongens naturlige Børn maa forstaaes Güldenløverne og deres Descendenter Danneskiolder." Hvoraf beviser Hr. L., at dette Beneficium strækker sig og til Descendenter, og hvorfor maa ingen uden Güldenløver nyde godt deraf? Ventelig har Forfatteren læst Kongens, men da Artikelen siger Kongernes naturlige Børn, saa er denne indskrænkede Forklaring uden al Grund.

S. 133. Ey at tale om andre Steder, forekommer en Prøve paa Hr. L. Kundskab om vor gamle Love: "Overkiøbmænd siger han ere de fornemmeste Stadens Kiøbmænd" Neppe har han laant denne Forklaring af Christ. 4 Reces (om os mindes ræt 2 B 3-5) hvor Overkiøbmænd først nævnes. Oerkiøbmanden var kun een, men havde tvende Kiøbmænd med sig, som af begge Parter bleve valgte. Forord. 16 Apr. 1681. Cap. 4 har i Steden for een

8

344

Overkiøbmand tilladt to eller flere gode Mænd, hvis Afsigt inden 8 Dage skulle indstævnes. Dog tillader den og Parterne, om dem synes, i steden for denne Proces at voldgive Sagen. Den seeneste Commerce-Forordn. 4 Aug. 1742 Art. 22. fastsætter selvsamme Indrætning. Den nævner ikke Overkiøbmænd men 2 eller fleere gode Mænd, hvis Sigelse ikke for Byefogden, som Hr. L. foregiver, men for Magistraten eller næste Overdommer indstævnes. At dette synes at være Hr. L. ubekjendt, og man vinder intet ved at læse hans Forklaring over denne Artikel uden maaskee nogle urigtige Begreb, som man ellers skulde undgaaet.

S. 151. "Laug-Rattes-Mænd kaldes

de, fordi de tilforn udnævnes af Laug-Manden." Hvoraf har da Laug-Manden sit Navn? Hvad lærer man vel af saadanne Ordforklaringer? — at Hr. Lovum er ligesaa god Philolog som Greget Os fore-, kommer det ellers at Forfatteren her har skrevet Noten ohne Text. Hvad Loven kalder Lav-Ret, Lav-Mand o. s. f. idet nævner han Laug-Ret, Laug-Mand og gjør Ordet ukienbelig. Dog dette kunde vi skiænke ham, men at hans Forklaring er tvertimod Loven, at han paabyrder Læseren Usandheder og modsiger sig selv i den klareste Sag er utilgivel-

9

345

ligt. Havde Forfatteren læst den følgende 2den Art., kunde han vel aldrig forfaldet paa saa urimelige og forvirrede Forklaringer. S. 153. Lader han Byefogden og Fogden udnævne dem uden at føle, at han modsiger sig selv. Amtmanden som dog er den første Loven vil, der skal udnævne disse Mænd, har det ikke engang behaget Hr. L. at nævne.

Men vi maatte afskrive hvert andet Blad, om vi skulle anføre alt, hvad der er forekommet os urigtigt uordentligt og uforstaaeligt, ej at tale om alt det unyttige, og vore Læsere ville vist vide os liden Tak, om vi trættede dem med en vidtløftig Recension af et Skrift, som dette, der desuden i Følge sin Plan intet Udtog taaler. Er par Steder kunne vi ey undlade endnu at anmærke, da de Viise Forfatterens Gave til at opløse og udvikle tvivlsomme Spørsmaal: Her ere de: Sid. 27. "Det er en almindelig Regel, at Sagsøgeren bør følge Sagvolderens Forum; thi naar jeg stævner en anden for sit Værne-Ting, og han i samme Sag har Contra-Prætensioner paa mig, kan han ved Contra-Stevning obligere mig til at lade samme paadømme af een og den samme Dommer. Raison: hvor jeg indsætter min Sag, indsætter jeg og min

10

346 Person." Kort og tydeligt! — Fremdeles: „Men Spørsmaal: Om en Proprietair enten han er Greve, Baron eller anden Adelsmand, saggiver sin Landbonde, Huusmand eller andre, at have hemmelig hugget i hans Skov og derfor sigter ham, som Tyv efter L. 6 B. 17 C. eller og en anden Rangs-Person overfalder en fattig Mand og Bonde, eller andre saadanne, mod Ære nærgaaende Beskyldninger, og saadant ey kan bevises; Om da Sagreyseren skal blive samme Mand efter dito Bogs 17 Cap. 11 Art. og 21 Cap. 2 og 6 Art." Hvad denne Qvæstion har at gjøre paa dette Sted, indsee vi slet ikke. Opløsningen er saadan: "Ambitionens Raison (Me-ba-fi-o- po-dol-sky!) gjør, at man saadan Sag ikke anlegger uden Vished om at bevise Faktum. Men skeer det ikke, synes mig at tænke for haardt, om saadan Proprietair skulle lide efter den bogstavelige Lov; thi Consequencen aarsagede altsaa større Straf for ham, end Loven har meent ved saadan Begivenhed imellem Mand og Mand af lige Stand. Straffes bør han, og det følelig efter Evne, med Bøder og honorable Erstatningsgivelse til den uskyldte. Følelig, saaledes at det kunde blive Beskylderen ligesaa mærkelig, som

11

347

Beskyldningen var den Beskyldte & c. & c. & c.!" Hvo der kan udstaae dette ufordøelige Sted med Taalmodighed bør til Belønning forskaanes for følgende.

S. 172. "At vægre noget i Protokollen indført, som bør indføres, maa ingen Skriver; Dommeren kan paalægge eller advare ham derom, og vil han ikke endda, da for Rettens Spilde indstævne ham til Oberhof-Retten, hvor han vist bliver straffet med 60 L. Sølv's Bøder, foruden at erstatte den Forurettede Skaden; Ellers formeener jeg, at Dommeren i saa Tilfælde kunde have Magt og lættene forsvare, heller at tage Protokollen fra Skrивeren med Magt end lade Retten spilde." Vi troe gjerne at der gives Tingstude, nedrige nok til at ønske Dommer og Skriver i Haar paa hinanden paa Retfærdigheds og Anstændigheds Bekostning, men aldrig havde vi ventet, at en Mand der giver sig af med at lære andre Rettergangen i et offentlig Skrift turde gjøre saa barnagtige (vi ville ikke sige dumdristige og uforskammede) Forslag. "Men, hedder det fremdeles, naar det derimod vil sættes mig, at Vold og Magt er Lovens Forbud overalt, og hvor skulle den da bruges for en Ret til offentlig Forargelse, saa falder jeg strax fra mit

12

348 Propos, og deklarerer som det lovlige og retteste Middel, at Dommeren lader sammenhæfte nogle Ark Papiir, disse igiennemdrage, paginere og forseiglet forsyne af Laug-Rettet." Ilde, at enhver, som ikke længere kan nægte sig den Vellyst at see sit Navn som Forfatter paa et Titelblad, troer sig strax berettiget til at paabyrde Publikum sin raa Kundskab og umodne Indsigter!

Denne første Tome indeholder kun Betragtninger over de 12 første Kapitler i N. L. 1 B. Men Fortalen, som det synes, truer os baade med Fortsættelsen og endnu desuden med et andet Værk som Hr. L. mellemstunder uddrager af de gamle danske og Norske Love, af Stampes, Høyers, Hesselbergs Collegier, af Clitau, Burlamaque, og Hedegaard, hvoraf han efter Sigende ikke saa meget har betient sig i nærværende Værk, vi troe ham vist paa hans Ord, men ønske tillige, at, om Hr. Lovum endelig vil skrive meer, han da ey tager i Betænkning at uddrage af andre langt hellere, end at fylde Papiret med Usind, og udkramme sine egne Vahre. No. 240.

Forslag til en Land-Værns Indretning i Dannemark. Kiøbenh. 1770, trykt og tilkiøbs hos Godiches for 1 Mk. 5 Ark. stor 8vo.

For

13

349

For en Stat, som Danmark, der næsten paa alle Sider omringes af Søen, vilde en vel indrettet Landværn være af en betydelig Nytte, for i paakommende Krigs-Tilfælde at kunde saavel i en Hast, som med Eftertryk forsvare sine Grændser; Sagens Vigtighed har bevæget vor patriotiske Forfatter at levere nærværende Plan til en saadan Landværns Oprettelse uden Vidtløftighed og uden store Bekostninger; Som en Grund-Sætning i Planen antages, at alle Agerdyrkernes Sønner, ingen undtagen, skulde fra deres 16de Aar indskrives som Soldat, og at ingen, uden at tiene i 6 Aar, maatte faae nogen Gaard eller Huus i fæste. Ved at regne en Soldat paa hver 8te Tønder contribuercnde Hartkorn (og denne Beregning er vist ikke overdreven) vilde Landværnen efter hele Danmarks Hartkorn udgiøre 40000 Mand, uden at den staaende Land-Milice eller Recruterings til de gevorbne Regimente derved behøvede at lide nogen Afgang. Denne Landværn kunde inddeles i Den Bevæbnede, fra 24 til 36 Aar, den Øvede fra 36 til 46 Aar og Reserverne fra 16 til 24 og fra 46 til 50 Aar. For at spare Bekostningerne, i sær i Førstningen, skulde den bevæbnede Classe kuns udgiøre 5200 Mand, som inddeles paa de 13 staaende Batailloner Landfolk, og da hver af disse bestaaer af 4 Compagnier, saa fik hver Compagnie 100 Mand bevæbnede Landværn foruden øvede

14

350

og Reserver. Ved denne Landværns Indretning behøvedes i Freds-Tider (ved paakommende Krig maatte hver Bataillon Landværn have sine egne Officerer) ikke andre Ober- eller Under-Officerer end de allerede ved Landfolket staaende, hvilke kunde ved Øvelserne assisteres af de fermeste og dueligste Land-Soldater; Over heele Mandskabet maatte til hver Landmilice-Session leveres en Inddelings-Rulle, samt en aarlig Af- og Tilgangs-Liste, efter Forfatterens hosføyede Schema. Landværnen behøvede ingen Uniform, enhver kunde bruge hvad Klæder han havde, kuns at ingen blev tilladt paa Øvelse-Pladsen at møde med Hue paa Hovedet eller Træeskoe paa Fødderne, hvorved de gjøres dorske, tunge og ubeqvemme, — Øvelse-Pladsen maatte være ved hver Sogne-Kirke, og Øvelserne skulde af den bevæbnede Landværn foretages hver Søndag i de 3de første Aar, men siden kuns hver 4de Søndag. Til hver Bataillon maatte have 400 Gevæhrer og ligesaa mange Bajonetter og Krudthorne, af Gevæhrerne bleve 320 Stykker af det Slags som Infanteriet sædvanlig

bruger, mens 80 Stykker maatte være gode Kugle-Rifler, hvormed 20 af de dygtigste Karle i hver Compagnie skulde forsynes. Den saa kaldte øvede Landværn fik for det første ingen Gevæhrer, som dog i paakommende Krig uden stor Vanskelighed kunde forskaffes, saa at denne Classe ligeledes skulde være af megen Nytte, endog uden sædvanlig Udrustning.

15

351

Landværnens fornemmeste Øvelser maatte bestaae i Opstillingen, Marcheringen, Vendningerne og Skydningen, af hvilken Riffel-Skytterne tillige maatte lære den fuldkomnere Deel, nemlig at treffe accurat til et vist Maal. Til at opnaae denne Færdighed, hvis fornemmeste Hoved-Regler Forfatteren angiver, kunde de opmuntres ved smaa Præmier, hvilke Forfatteren haaber, at vor Patriotiske Landhuusholdnings-Selskab, ved Planens Fuldførelse, vist vilde findes villige til at udsette, for at befordre saa vigtigt et Øyemeed til Statens Sikkerhed — Naar Landværnens saaledes blev indrettet til Landets og Kysternes Forsvar, saa maatte Kjøbstæderne tillige forsynes med de nødvendige Canoner, og Brandfolkene derved bruges som Artillerister, og da disse Indretninger fordrer endeel Ammunition, saa maatte hvert Stift have et Krudt-Taarn, og deri en Forraad af 800 til 1000 Centner Krudt, samt den behøvende Mængde af Canon-Musket- og Riffel-Kugler. For at vedligeholde Orden og Nøjagtighed ved Landværnens, maatte den i de første tre Aar mynstres engang aarlig, men efter den Tid behøvedes Mynstringen ikke oftere end engang hvert tredje Aar.

Bekostningerne paa denne hele Indretning, som maatte bestrides uden nye Byrder for Kongens Casse, skulde ikke kunne blive meget betydelige. Forfatteren regner, at for Jylland som den største Provinds og den han fornemmelig har havt for Øye, skulde Udgifterne til Krudt-Taarnene, Riflerne, (thi de ordinaire Gevæhrer maatte Tøymesteren levere)

16

352

Krudt og Kugler, saavel som til Canon-Lavetter (da Tøymesteren ligeledes, foruden de Canoner, som findes i Kjøbstæderne maatte afgive de øvrige) ikke kunde udgjøre meer end 16000 Rigsdaler, som paa Landet repareres saaledes, at af alle ved Retterne protocollerende Obligationer blev af Ejerne svaret eengang for alle 1/8 p. C., af Jyllands 360 Herregaarde, maatte de 160, som have over 300 Tønder frie Hartkorn, svare hver 20 Rdlr., de øvrige 200 som have over 200 Tdr. frie Hartkorn (hvad her forstaaes ved frie Hartkorn indsee vi ikke) betale hver 15 Rdlr., 300 Præster, som have over 400 Rdlr. aarlig Indkomst svare a 5 Rdlr., de øvrige 300 hver 3 Rdlr., dette i alt udgjør 13600 Rdlr, Resten som er 2400 Rdlr. betales af Kjøbstæderne.

Dette er Forfatterens Plan, og vi maa tilstaae, at vi overalt synes at spore den redelige og fornuftige Patriot, der blot skriver for at tiene sit Fædreland og sin Konge. Sagen i sig selv fortjener virkelig, efter vor Skiønsomhed, Vedkommendes Opmerksomhed, og vi ønskede, at den maatte underkastes deres nøyere Eftertanke, vi tvivle ey heller paa, at jo den Commission, som det allernaadigst er opdraget at undersøge Militair-Etatens Forfatning, heri vil vise sin virksomme Pligt, og til dennes høye Medlemmer, som competente og skiønnende Dommere, indstille vi vor militaerske Patriots foreslagne Landværn.